

УДК 342.(477)

А. Р. Крусян

СУТНІСТЬ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Концептуальна парадигма сучасного українського конституціоналізму ґрунтується на з'ясуванні сутності та змісту цього соціально-правового феномена.

Історико-теоретичний аналіз конституціоналізму, його ґносеологічні витоки і теоретичні підходи дають підстави стверджувати, що телеологічно конституціоналізм є теорією, ідеологією і практикою обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав, свобод та інтересів особи.

Використовуючи сутнісний методологічний підхід, сутність конституціоналізму слід розглядати як об'єктивну, пізнавану внутрішню константу конституціоналізму, квінтесенцію його змісту, концентроване вираження його соціальної спрямованості, що опосередковується в його меті.

Крім філософсько-методологічних основних принципів пізнання сутності конституціоналізму, важливості набувають спеціальні (юридичні) характеристики, що дають змогу розкрити сутність конституціоналізму як правового феномена. До таких характеристик (принципів) доцільно віднести: причини необхідності науково-практичної парадигми конституціоналізму для розвитку організованого суспільства; джерела, суб'єкти публічної влади та її конструкцію, як влади, здатної до самообмеження; співвідношення влади права і публічної влади; межі публічної (державної і публічно-самоврядної) влади; становище особи у суспільстві і державі. Наведені юридичні принципи пізнання сутності конституціоналізму детермінують необхідність звернення до сутності конституції — особливого політико-правового акта, що нормативно «оформляє» ці принципи, зводячи їх у конституційний (найвищий) ранг.

Проблема визначення сутності конституції досліджується з часів появи перших конституцій, проте і сьогодні вона залишається актуаль-

ною і далеко не вичерпаною. Крім того, як слушно зазначив В. М. Шаповал, «у фаховому середовищі набули поширення перекручення щодо самого феномена конституції. Тому існує потреба визначитися з низки питань, так або інакше пов'язаних із сутністю цього феномена» [1, с. 4].

У сучасній юридичній літературі виокремлюють різні підходи до розуміння сутності конституції. Найбільш типові, тобто поширені серед сучасних науковців підходи до визначення сутності конституції виокремлює Ж. Й. Овсепян. Так, досліджуючи розвиток наукових уявлень про поняття і сутність конституції, учена виділяє п'ять основних напрямів у дослідженні цього феномена: 1) формально-юридичний (або нормативістський) напрям; 2) природно-правова (або договірно-правова) теорія права, конституції; 3) соціологічна (або лассальянська) концепція конституції; 4) класово-вольова (або марксистсько-ленінська) теорія права, конституції; 5) інституціоналістський напрям. Крім цих напрямів, ученою запропоновано шостий напрям — «соціально-генетичний напрям у дослідженні сутності конституції», до якого віднесено «визначення, в яких підкреслюється така сутнісна риса конституції, як обмеження державної влади» [2, с. 24–36].

І. О. Кравець розглядає три основні підходи до розуміння цього явища: ліберально-демократичний, марксистсько-ленінський і теологічний [3, с. 155–160]. Останній є певним поєднанням ідей світського і божественного права. Уявлення про конституцію асоціюється із зведенням божественних правил, за якими необхідно жити суспільству [3, с. 158].

Із наведеними класифікаціями напрямів у дослідженні сутності конституції в контексті визначення сутності конституціоналізму в цілому важко погодитися через такі причини: по-перше, здається, визначаючи сутність конституції, як детермінанту сутності конституціоналізму, доцільно відрізнити основні науково-теоретичні напрями її дослідження від основних наукових концепцій праворозуміння, до яких традиційно відносять нормативістську (формально-юридичну), легалістську, природно-правову, соціологічну, інституційну та ін. У цьому плані є кращою позиція І. О. Кравця, який їх не виокремлює; по-друге, що стосується марксистсько-ленінського напрямку, то заперечення пов'язані з тим, що цей підхід є неприйнятним для теорії і практики сучасного конституціоналізму, тому що відповідно до цього підходу конституція за своєю сутністю розглядається як інструмент політичного верховенства з боку економічно пануючого класу (підхід К. Маркса і Ф. Енгельса) і як віддзеркалення «співвідношення сил у класовій боротьбі» [4, с. 345] (ленінсько-лассалівський підхід), що суперечить основним принципам лібералізму, які становлять ідеологічну основу конституціоналізму. При цьому справедливо видається думка Т. Я. Хабрієвої та В. Є. Чиркіна про те, що не можна стверджувати абсолютну невірність марксистсько-ленінської концепції («позиції соціалістів»), оскільки вона може бути застосованою до аналізу ряду конституцій, які закріплювали перехід влади від одних соціальних сил до інших (наприклад, конституції, прийняті після росій-

ської революції 1917 р. — Конституції СРСР, Конституція КНР 1954 р. тощо) [5, с. 42].

Обґрунтованою у зв'язку з розкриттям сутності конституціоналізму є думка І. О. Кравця про виділення ліберально-демократичного підходу в дослідженні сутності конституції. Так, виходячи з історії становлення конституціоналізму, виправданим буде розгляд сутності конституції не тільки з позицій класичного лібералізму, що зародився в Англії у XVII ст. у ході боротьби «третього стану» (буржуазії) за свої політичні права та ґрунтувався на ідеях «батька класового компромісу» Дж. Локка та інших ідеологів епохи Просвітництва, але й з урахуванням ідей демократії. Демократичний лібералізм є своєрідним етапом у розвитку ліберальної течії, «інтелектуальний перелом у французькій ліберальній думці» здійснив А. Токвіль, який заявив про історичну неминучість переходу до демократичного лібералізму [6, с. 112–113]. Визнаючи для Європи, слідом за Америкою, неминуче настання віку демократії, основною проблемою він вбачав проблему збереження свободи в рамках невідвратної демократії, пропонуючи для цього зробити демократію ліберальною, ґрунтуючись на американському досвіді.

Таким чином, виокремлення ліберально-демократичного напрямку в дослідженні сутності конституції та конституціоналізму є виправданим. В основі цього напрямку лежить договірно-компромісна концепція, заснована на доктрині «суспільного договору», сформульована в роботах Т. Пейна, Г. Гроція, Т. Гоббса, Дж. Локка, Ш.-Л. Монтеск'є, Ж.-Ж. Руссо. Згідно з їхніми ідеями основою державного ладу є згода народу підкорятися створеному уряду для підтримання миру між людьми.

Ліберально-демократичний підхід до розуміння сутності конституції виявився при створенні перших конституцій Європи та Америки. За визначенням американських учених-конституціоналістів Н. Редліха, Б. Шварца і Д. Аттаназіо, в американському праві «слово конституція має більш обмежене значення; вона є писаною угодою, що триває від першого покоління американців до майбутніх поколінь» [7, с. 1].

У сучасній російській літературі ліберально-демократична концепція розуміння сутності конституції розкривається через призму «суспільної злагоди» і «миротворчих засад». Так, К. В. Арановський сутність конституції визначає «як юридично побудований громадянський мир, тобто суспільну злагоду, засновану на особистій і політичній свободі». Далі вчений стверджує, що «поширення конституціоналізму, а також схожість конституцій дає змогу думати, що саме їх миротворчі засади дають їм підтримку політиків і народів». Цей висновок зроблено на ідеях класиків західного лібералізму і проілюстровано прикладами конституційних актів, починаючи від Великої хартії вольностей, в якій король надає своїм підданам свободи та обмежує владу з метою «успішного умиротворення розбрату», Конституції США і до більш «пізніх конституційних актів», також заснованих на суспільній злагоді. При цьому наводиться думка К. Хессе про те, що конституція є «засобом

примирення загальних суперечностей і досягнення соціального миру» [8, с. 190–194]. Ця думка не є безпідставною, по суті, вона доповнює характеристики ліберально-демократичного підходу до розуміння сутності конституцій та конституціоналізму.

У своїй більшості сучасні визначення сутності конституції відображають ліберально-демократичну концепцію. Цей висновок підтверджено в тезі про те, що «в сучасній юридичній літературі... думки правознавців (про сутність конституції. — А. К.) в основному сходяться в тому, що конституція є вираженням загальної волі та інтересів народу, продуктом загальної злагоди всіх класів і груп, що становлять суспільство і створюють свою державність для досягнення спільної мети» [9, с. 2]. Так, на думку українських конституціоналістів, Конституція України за своєю суттю «є багатогранним явищем: юридичним, політичним, економічним, соціальним, ідеологічним тощо». Розкриваючи ці характеристики, зазначається, що «політичний характер Конституції визначається ступенем реальності вираження в ній співвідношення суспільних сил, які склалися на момент її прийняття. Вона є своєрідним договором, який не тільки фіксує, але й погоджує політичні інтереси соціальних груп». Наприкінці робиться висновок, що «сутність Конституції України визначається, перш за все, забезпеченням рівноваги політичних інтересів, реалізації наданих суб'єктам прав і обов'язків, а також створенням умов для єдності змісту і структури правового регулювання в суспільстві» [10, с. 50–51].

Заслуговує на увагу у зв'язку з розкриттям сутності конституціоналізму точка зору, згідно з якою «сутність конституції полягає в затвердженні демократичних цінностей, гуманізму, в забезпеченні прав особи, законності і правопорядку». При цьому підкреслюється, що «конституція не може бути результатом згоди всіх... конституція повинна створювати правові можливості для політичних сил різної орієнтації, в рамках закону легально виражати ідеї, пропагувати свої цінності». Далі йде теза, яка не є традиційною для вітчизняної конституційної науки, а саме: «Вона (конституція. — А. К.) повинна створювати можливості політичного й економічного, соціального вираження не тільки для більшості, але й для меншості» [11, с. 16]. Думається, що у цьому випадку визначається не сутність конституції, а визначаються цілі та функції (завдання) Основного Закону в системі сучасного конституціоналізму.

Отже, виходячи з існуючих конституційно-правових реалій, ґрунтуючись на ідеях класичного та демократичного лібералізму та враховуючи сучасні конституційні науково-теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних учених про сутність конституції, сутність конституціоналізму слід розглядати, виходячи з концептуальної ідеї про демократичне обмеження публічної влади на користь громадянського суспільства, прав та свобод людини, перш за все, правом і конституцією, заснованою на ньому. Первісно основний закон у контексті конституціоналізму повинен бути проявом («породженням») суверенітету народу, його установчої

влади у суспільстві. У зв'язку з цим вірною уявляється думка В. М. Шаповала про те, що «ключову роль у становленні практики конституціоналізму відіграла теорія установчої влади, за якою конституція визнається актом первинної установчої влади, що безпосередньо належить народові» [12, с. 49]. Саме на теорії установчої влади засновано правову позицію Конституційного Суду України, висловлену в його Рішенні від 3 жовтня 1997 р. у справі про набрання чинності Конституцією України, а саме: «Конституція України як Основний Закон держави за своєю юридичною природою є актом установчої влади, що належить народу. Установча влада щодо так званих встановлених влад є первинною...» [13].

Так, Конституція України 1996 р., виражаючи суверенну волю народу (Преамбула Конституції), закріплює, що народ є єдиним джерелом влади і носієм суверенітету в Україні (ст. 5 Конституції). При цьому встановлюється система гарантій забезпечення статусу народу як владного суверена, при визнанні та дії принципу верховенства права (ст. 8 Конституції України), демократичної організації публічної влади, а також визнанні, що людина є «найвищою соціальною цінністю» (ст. 3 Конституції). Таким чином, простежується сутність Конституції як прояв установчої влади Українського народу при затвердженні верховенства ліберально-демократичних цінностей.

Сутність конституції взаємопов'язана із сутністю конституціоналізму, будучи детермінантом сутності останнього. Водночас, враховуючи, що конституціоналізм і конституція — це взаємообумовлені, але не тотожні поняття, не слід ототожнювати і їх сутності. Так, сутність конституціоналізму є більш широкою, більш осяжною. Вплив сутності Конституції України на сутність сучасного конституціоналізму проявляється у сприйнятті останнім правової характеристики, тобто конституціоналізм за своєю сутністю є правовим феноменом політико-соціальної дійсності, а також у сприйнятті й визнанні установчої ролі народу в системі конституціоналізму.

Відірваність, «звільнення» народовладдя від права — шлях до безправ'я. Народовладдя без права не веде до демократії, тому що під демократією розуміють не тільки владу народу (гр. *demokratia*: від *demos* — народ і *kratos* — влада), але й принцип правової держави або «благозаконія» у протилежність деспотії або тиранії [14, с. 37]. У зв'язку з цим обґрунтованою є точка зору М. І. Козюбри, який вважає, що «в цю п'яту статтю (Конституції України. — А. К.) потрібно було б внести зміни стосовно того, що «народ здійснює владу безпосередньо, але у формах і межах, визначених Конституцією» [15, с. 112], оскільки безмежна влада може пригнічувати права людини, скасовуючи тим самим гуманістичні основи сучасного конституціоналізму.

Отже, концепти «право» та «народовладдя» є визначальними щодо сутності конституціоналізму. Проте конституціоналізм є не просто проявом установчої влади народу як владного суверена, а проявом

демократизму, що опосередковує демократично-правову сутність конституціоналізму. Демократизм як прояв сутності конституціоналізму має свої особливості, які слід розкрити з метою викладення цілісної її концепції.

Демократія, маючи глибоке історичне коріння, завжди привертала до себе пильну увагу. Впродовж століть до ідей демократії зверталися вчені, філософи і політики, розвиваючи та доповнюючи їх новими гранями. Так, про демократію міркували філософи Стародавньої Греції (Перікл, Платон, Арістотель, Епікур), ідеологи епохи Нового часу (Б. Спіноза, Ш.-Л. Монтеस्क'є, Ж.-Ж. Руссо, Т. Джефферсон, А. Токвіль, І. Франко), сучасні вчені [16]. Не маючи на меті викладення теорії демократії, широко представленої у політологічній та юридичній літературі, уявляється за необхідне виокремити основоположні характеристики демократії з метою розкриття демократично-правової сутності сучасного українського конституціоналізму. Множинність вимірювань демократії в теорії та практиці (кожна історична епоха вносила свої характеристики до поняття демократії і розставляла свої акценти) породжує концептуальну невизначеність. Так, у сучасній юридичній і політологічній літературі виділено й обґрунтовано різні типи і форми демократії: «античну демократію», «сучасну демократію», «ліберальну демократію», «нові демократії», «конституційну демократію», «демократію диктатури пролетаріату», «суспільну демократію», «суверенну демократію», «плебісцитарну демократію», «идентитарну демократію», «тоталітарну демократію», «елітарну демократію», «консоціативну демократію» тощо. При цьому демократія визначається багатоаспектно, як: народовладдя, форма держави, форма і принципи організації політичних партій і суспільних об'єднань, політичний режим, політичний світогляд і політична цінність, політичний процес, принцип міжнародного права [17, с. 15–37]. У політологічній літературі висловлювалася навіть думка про те, що «демократія — це поняття, яке рішуче не піддається визначенню». Проте далі автор цієї тези, не надаючи власного визначення цьому феномену, зазначає, що поняття демократії він використовує «як синонім того, що Р. Даль називає «поліархією», розкриваючи її, за Р. Далем, не як «таку систему влади, яка повністю втілює в себе всі демократичні ідеали», а як таку, «яка достатньою мірою наближається до них» [18, с. 38].

Уніфікованим підходом до визначення класичної демократії є її отожднення з владою народу або з волею більшості. Такий підхід має глибоке історичне та етимологічне коріння («демос кратос» — влада народу, історично вперше вжив це поняття старогрецький історик Фукидід). Л. Дюгі у своєму дослідженні, присвяченому теорії держави, розглядаючи демократичні доктрини, зараховував до них «всі ті доктрини, які джерело політичної влади вбачають у колективній волі суспільства, що підкоряється цій владі, і які вчать, що політична влада законна лише тому і остільки, оскільки її встановлено керованим нею колектив-

ним цілим» [19, с. 34]. На думку сучасної російської вченої В. В. Комарової, «демократизм держави виражено у забезпеченні в ньому народовладдя» [20, с. 8]. Британський професор Р. Саква, пов'язуючи демократію з волею більшості (за Арістотелем), сутність демократії вбачає «у можливості здійснення контролю за урядом» [21, с. 63], що, по суті, додає демократії інструментальної цінності та, відповідно, підсилює владу народу. Проте думається, що сприймати демократію як прояв сутності конституціоналізму, тільки через волю й панування більшості, є, щонайменше, теоретично неправильним, а більше того — практично небезпечним. Демократії новітнього часу (демократія диктатури пролетаріату, соціалістична демократія) наочно підтвердили, що воля і влада більшості не завжди є благом. Цей висновок підтверджується не тільки історією держав пострадянського простору, але й біблейськими істинами, як сказано у Святому писанні (Євангеліє від Марка): «Пілат, бажаючи зробити угодне народу, відпустив їм Варавву, а Ісуса, б'ючи, віддав на розп'яття» [22, с. 1078].

Попередження конституційно-правовими засобами надмірності влади більшості, тобто такої публічної влади, що гіпертрофує волю більшості та пригнічує роль та значення індивідуальної свободи, можна назвати аксіоматикою сутності конституціоналізму. Демократія як влада народу, в контексті сутності конституціоналізму, повинна забезпечувати, крім всього іншого, інтереси меншості та прав і свобод людини, її слід розглядати як «баланс між повагою волі більшості і захистом прав меншості», «підтримкою прав людини і громадянських свобод» [23, с. 151]. Виміром демократичності, як вираження сутності конституціоналізму, є народовладдя, спрямоване на забезпечення прав та свобод людини, визнання її цінності та індивідуальної свободи. Це може бути практично можливим тільки за умови обмеження публічної влади владою права, заснованою на ньому конституцією і правовими законами. Тут правильно представлено думку про те, що «гостроту проблеми більшості або меншості зняла сама демократія, вірніше, сучасний демократичний процес, заснований на законності» [17, с. 21]. Так, Д. Ховард вважає, що «демократії також повинні бути конституційними, тобто повинні існувати засоби забезпечення дотримання конституційних норм, навіть коли це означає заперечення думки більшості» [24].

Отже, сутність сучасного українського конституціоналізму є демократичною, у єдності з правом — демократично-правовою.

Л і т е р а т у р а

1. Шаповал В. Сутнісні характеристики Конституції як Основного Закону держави / В. Шаповал // Право України. — 2008. — № 10. — С. 4–12.
2. Овсепян Ж. И. Развитие научных представлений о понятии и сущности конституции / Ж. И. Овсепян // Правоведение. — 2001. — № 5. — С. 24–36.

3. Кравец И. А. Российский конституционализм: Проблемы становления, развития и осуществления / *И. А. Кравец*. — С.Пб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. — 675 с.
4. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. Т. 17. Март 1908 — июнь 1909 / В. И. Ленин. — 5-е изд. — М. : Изд-во полит. лит., 1968. — 655 с.
5. Хабриева Т. Я. Теория современной конституции / *Т. Я. Хабриева, В. Е. Чиркин*. — М. : НОРМА, 2007. — 320 с.
6. Государство, общество, личность: проблемы совместимости / [П. А. Оль, Р. А. Ромащов, А. Г. Тищенко, Е. Г. Шукшина]. — М. : Юристъ, 2005. — 303 с.
7. Redlich N. Understanding Constitutional Law / *N. Redlich, B. Schwartz, J. Attanasio*. — New York : Matthew Bender : Irwin, 1995. — XII, 480, [45] p.
8. Арановский К. В. Конституционная традиция в российской среде / *К. В. Арановский*. — С.Пб. : Юрид. центр Пресс, 2003. — 658 с.
9. Макушин А. А. Сущность конституции / *А. А. Макушин* // Конституционное и муниципальное право. — 2005. — № 6. — С. 2–7.
10. Конституція незалежної України : навч. посіб. / [В. Ф. Погорілко, Ю. С. Шемшученко, В. О. Євдокимов та ін.]. — К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Спілка юристів України, 2000. — 428 с.
11. Тодыка Ю. Н. Конституция Украины — Основной Закон государства и общества / *Ю. Н. Тодыка*. — Х. : Факт, 2001. — 382 с.
12. Шаповал В. Н. Сравнительное конституционное право / *В. Н. Шаповал*. — К. : Княгиня Ольга, 2007. — 416 с.
13. Рішення Конституційного Суду України від 3 жовтня 1997 р. у справі за конституційним зверненням Барабаша О. Л. щодо офіційного тлумачення частини п'ятої статті 94 та статті 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України) // Офіційний вісник України. — 1997. — № 42. — Ст. 4146.
14. Ищенко О. А. Взгляды некоторых русских ученых первой половины XX века на сущность демократического режима, формы и способы реализации народовластия / *О. А. Ищенко* // Конституционное и муниципальное право. — 2007. — № 9. — С. 36–39.
15. Козюбра М. Щодо необхідності визначення предмета референдуму / *М. Козюбра* // Вибори та демократія. — 2006. — № 4 (10). — С. 112–113.
16. Нудненко Л. А. Теория демократии / *Л. А. Нудненко*. — М. : Юристъ, 2001. — 95 с.
17. Ковлер А. И. Кризис демократии? Демократия на рубеже XXI века / *А. И. Ковлер*. — М. : Ин-т государства и права Российской академии наук, 1997. — 102 с. — (Серия «Новое в юридической науке и практике»).
18. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / *А. Лейпхарт* ; [пер. с англ. под ред. А. М. Салмина, Г. В. Каменской]. — М. : Аспект Пресс, 1997. — 287 с.
19. Дюги Л. Конституционное право. Общая теория государства / *Леон Дюги*. — [Репринтное воспроизведение издания 1908 г.]. — О. : Юрид. л-ра, 2005. — 957 с. — (Антология европейской юридической мысли).
20. Комарова В. В. Механизм непосредственной демократии современной России (система и процедуры) / *В. В. Комарова*. — М. : Формула права, 2006. — 560 с.
21. Саква Р. Подотчетность, конституционализм и некоторые модели власти в посткоммунистической России / *Ричард Саква* // Сравнительное конституционное обозрение. — 2008. — № 2 (63). — С. 63–79.
22. Библия. Книга Священного Писания Ветхого и Нового Завета / [по благословию Святейшего Патриарха Московского и всея Руси Пимена]. — М. : Изд. Моск. Патриархии, 1988. — 1376 с. — (Юбилейное издание, посвященное тысячелетию Крещения Руси).
23. Енгибарян Р. В. Конституционное развитие в современном мире. Основные тенденции / *Р. В. Енгибарян*. — М. : НОРМА, 2007. — 496 с.

24. Ховард Д. К конституционной демократии во всем мире: американский взгляд [Электронный ресурс] / Дик Ховард // Вопросы демократии : электрон. журн. Гос. Департамента США. — 2004. — Т. 9. — № 1. — Режим доступа : ejdemos@state.gov.

А н о т а ц і я

Крусян А. Р. Сутність сучасного українського конституціоналізму. — Стаття.

У статті обґрунтовується демократично-правова сутність сучасного українського конституціоналізму. Демократизм як прояв сутності конституціоналізму опосередкований народовладдям при забезпеченні балансу між повагою волі більшості, захистом прав меншості та прав і свобод людини. Виміром демократичності як вираження сутності конституціоналізму є народовладдя, яке спрямоване на забезпечення прав та свобод людини, визнання її цінності та індивідуальної свободи, що є можливим тільки за умови існування поряд із народовладдям влади права. Правова сутність конституціоналізму опосередкована функціонально-інструментальною значущістю та роллю права, яке має інструментальну цінність щодо створення нормативно-правової основи системи конституціоналізму. Крім того, право є тією владою (влада права), що дає змогу обмежувати публічну владу, оскільки безмежна влада може пригнічувати права людини, скасовуючи тим самим гуманістичні основи конституціоналізму.

Ключові слова: конституціоналізм, конституція, право, демократизм, демократично-правова сутність.

А н н о т а ц и я

Крусян А. Р. Сущность современного украинского конституционализма. — Стаття.

В статье обосновывается демократически-правовая сущность современного украинского конституционализма. Демократизм как проявление сущности конституционализма опосредован народовластием при обеспечении баланса между уважением воли большинства, защитой прав меньшинства и прав и свобод человека. Измерением демократичности как выражения сущности конституционализма является народовластие, направленное на обеспечение прав и свобод человека, признание его ценности и индивидуальной свободы, что является возможным только при условии существования наряду с народовластием власти права. Правовая сущность конституционализма опосредована функционально-инструментальным значением и ролью права, имеющего инструментальную ценность для создания нормативно-правовой основы системы конституционализма. Кроме того, право является той властью (власть права), которая дает возможность ограничивать публичную власть, поскольку безграничная власть может подавлять права человека, уничтожая тем самым гуманистические основы конституционализма.

Ключевые слова: конституционализм, конституция, право, демократизм, демократически-правовая сущность.

S u m m a r y

Krusian A. R. The essence of modern Ukrainian constitutionalism. — Article.

The democratic-legal essence of modern Ukrainian constitutionalism is grounded in the article. Democratism as the essence of constitutionalism is mediated by sovereignty of the people while maintaining balance between respect for the will of the majority, protection of minority rights and human rights and freedoms. The measure of democracy as an expression of the essence of constitutionalism is sovereignty of the people aimed at

ensuring human rights and freedoms, recognition of his value and individual freedom that is possible only provided that sovereignty of the people is combined with the rule of law. The legal essence of constitutionalism is mediated by functional-instrumental significance and the role of law which has an instrumental value in establishing the legal foundations of constitutionalism. In addition, law is the power (the rule of law), which allows to restrict public power, because limitless power can suppress human rights, thereby annulling humanistic foundations of constitutionalism.

Keywords: constitutionalism, constitution, law, democratism, democratic-legal essence.